

*Musa Xanbabazadə
filoloq-ədəbiyatsünas*

Qafar Cəfərlinin povestləri

Əsər oxucuya ya məmnunluq yaşadır, ya da məyusluq, oxucunu ya sevindirir, ya da kədərləndirir.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Lənkeran şöbəsinin sədri Qafar Cəfərli (o, Qarabağ müharibəsinin veteranıdır, Türk Dünyası Araşdırmaları Beynəlxalq Elmlər Akademiyasının diplomçusu və qızıl medalçısıdır, Prezident mükafatçısıdır, əsərlərinə film və seriyalar çəkilib) məhz o yazıçılardan ki, əsərini çapa getməzdən öncə kərrat-kərrat nəzərdən keçirir, üzərində yorulmadan - usanmadan əməliyyat işi aparır, yəni lazımsız abzas-epizodları kəsib atır, yeni əlavə-düzəlişlər edir, bəzi yardımçı-epizodik surətləri çıxdaşlayır, həm obrazların dilini cilalayır, həm də müəllif dilinin emosionalıq, ekspressivlik və ifadəliliyinə xüsusi qayğı və məsuliyyətlə yanaşır. Bu səbəbdəndir ki, hekayə və povestləri sevilə-sevilə oxunur, əsərlərinin bazasında çəkilmiş film və seriallara maraqla baxılır.

Qafar Cəfərli qısa, lakonik, yüksək ideya-bədii dəyərli hekayələr müəllifi olmaqla yanaşı, həm də maraqlı-məzmunlu povestlər müəllifidir. Yazıçının povestləri ("NAMUS YARASI", "XƏYANƏT", "XOŞ-BƏXT ƏSİRLƏR") dedektiv janrdadır və janrın əsas xüsusiyyətlərini özündə, əsasən, ehtiva edir. Hər üç povest oxunaqlıdır, süjet və kompozisiyaları elə qurulub, elə ölçülüb-biçilib ki, oxucu əhvalat və hadisələrin təsvirindən qopa bilmir, hadisə və si-

(II yazı)

tuasiyaların necə və hansı sonluqla başa çatmasını səbirsizliklə izləyir. Marağ, intizar imkan vermir ki, oxucu povestləri bitirməmiş-sona çatdırmamış əlindən yerə qoysun. Bu baxımdan "NAMUS YARASI", "XƏYANƏT" povestlərinin elə ilk abzasları yuxarıdakı fikrimizin ən əyani, ən görümlü bir təsdiqidir: "Mərkəzi küçə ilə sürətlə hərəkətdə olan yanğınsöndürən maşının sirena səsi şəhəri başına götürmüşdür. Zülmət qararıqlıqda bu səs ildırım sürətilə ətrafa yayılır, küçə-küçə, dalan-dalan paylanırdı. Dərin yuxuya getmiş şəhər sanki vahiməli halda bu səsdən oyanır, binalar, evlər qalxıb bürüşür, gizlənməyə əlvət yer axtarırdı, gecənin bu aləmində təsadüfi oyaq qalan və bu səsə oyanan insanlar isə həyəcanlı baxışlarla qaşlarını düyünləyib ətrafa qulaq kəsilirdilər" (səh. 185). "Aman allah, bu qıza nə olub? Kö-nül, qızım, nə olub sənə, kim səni bu günə qoyub?-Anaam..., mməən... - Sona, ay Sona! Tez ol bura gəl! Sona, eşitmirsən? Tez gəl də! " (səh.219).

Göründüyü kimi, hər iki povestin ilk abzası oxucuda nigarançılıq oyaq, oxucunu naməlum fikirlərə çəkir, vahimənin nədən ibarət olduğunu bilməyə tələsdirir. Yəni bu abzaslar oxucuya sanki pıçıldayır: tələs. öyrən, gör bu vahimə, həyəcan nədir, bütün şəhərin, bir böyük ailənin yuxusunu qaçıdır, rahatlıqlarını əlin-

dən alır. Həvəs və marağın hökmünə baş əyən oxucu, nəhayət, əsərlərin iç dünyasına, qəhrəmanların həyatına daxil olur, bir növ, hadisələrin də, obrazların da həm iştirakçısına, həm də canlı şahidinə çevrilir, dünyagörüşünə, ədəbi-bədii zövqünə rəğmən hadisə və obrazlara öz münasibətini sərgiləyir.

"NAMUS YARASI" epizodlar silsiləsindən, əsas və epizodik xətlər toplusundan (yandırılmış evdə ev sahibinin meyidinin tapılması; Xəyalə Kərimqızının həbsxana həyatı və macəraları; Xəyalə-Solmaz münasibətləri; Xəyalə-Rafiq-Şəfiqə epizodları; Rafiq-Kübra-Xəyalə qarşılıqları; Xəyalənin bacısı Şəfiqəni və Rafiqi boğub öldürməsi; Əli Zaminli-Elşad Rafiqoğlu "atışmaları"; i09 Əli Zaminli-Xəyalə xətti və s.) İbarət olsa da, daha çox Xəyalə Kərimqızının hekayəsi, Xəyalə Kərimqızının etirafnaməsidir ki, povestin bütün digər epizod və xətləri bu epizodun dolğunlaşmasına, ətə-qana dolmasına, əsas və aparıcı missiya daşmasına hesablanıb. Oxucu əsər boyu Xəyalə Kərimqızının iztirab-məhrumiyyətlərinə, ata-ana, bacı-qardaş vəfadarlıq və cəfadarlığına, qayğəkəşlik və canıyananlıqına, zəhmətsevərlik və qerətkeşliyinə baş endirib səcdə edir. Lakin Xəyalə oxucu üçün (elə müəllif üçün də, yaşadığı kəndin camaatı üçün də!) böyükdür, uca və

əyilməzdir, qətiyyətli və dözümlüdür öz etirafında, özünün günah-qəbahət və cinayətlərini mərd-mərdanə boynuna almasında. Xəyalə etirafında oxucuya döğməlaşır, büllurlaşır, saflaşır-paklaşır. Oxucu hiss və duyğularının gözlərilə Xəyaləni tam və bütöv görür, Xəyalənin qeyrətnamus fədakarlığını incəliyində dək yüksək dəyərləndirir. Və bu etirafda danışan Xəyalə yox, Xəyalənin ikinci məni, ikinci səsidir-Xəyalənin vicdanıdır.

Xəyalə etirafında bacılarının namusunu ləkələyən Rafiqi öldürdüyünü, bacısı Şəfiqəni boğduğunu, bir sözlə, günahkar-cinayətkar olduğunu təkrar-təkrar bəyanlayır və Əli Zaminlidən (o, polis şöbəsinin rəis müavinidir) cinayət və günahları üçün cəza istəyir. Xəyalə öz etirafında o qədər səmimi, o qədər doğruçu-dürüstür ki, qarşısında normal hüquq və bu hüququn keşikçisi Əli Zaminli belə sarsılır: "Əli Zaminli eşitdiyi bu acı tale hekayətindən sarsılmışdı. O yazdığı izahatı Xəyaləyə imzaladı material prokurorluğa göndərməli idi. Qanun belə tələb edirdi. Lakin bu dəfə Zaminli qanuna deyil, ürəyinin səsinə qulaq asmaq istəyirdi. Birdən o, Xəyalənin gözləmədiyi hərəkəti etdi: yazdığı bütün kağızları qatlayıb cırdı və masanın altındakı zibil qutusuna atdı." (Səh. 217).

(ardı var)

